

ANNA SERAFIN

OCHRONA PRZYRODY A MOŻLIWOŚCI ROZWOJU SAMORZĄDÓW LOKALNYCH NA PRZYKŁADZIE POWIATU WYSZKOWSKIEGO

Abstract

One of the more major unique features of nature in Poland is the Bug – the last large lowland river in Europe not to have been subjected to regulation, and hence one characterised by an exceptional mosaic of ecosystems and habitats, as well as biological diversity.

Among these irrefutably valuable features lies the powiat („county”) of Wyszaków, within which just 0.1% of the land finds itself encompassed by the areal forms of nature conservation provided for in law, and then only at the low level of the Area of Ecological Utility. However, while plans to extend the Nadbużański (Bug Valley) Landscape Park into the powiat are meeting with much interest on the part of the Nature Conservator at provincial level, the negotiations run with representatives of the local authorities have so far failed to bear fruit.

Objectively, the highly-attractive cultural and landscape features of the Wyszaków powiat combine with such natural attributes as a little-transformed environment to offer suitable conditions for preservation on the one hand, but also on the other for the development of diverse forms of tourism and recreation based around the above features.

In particular, the presence of the Bug within its wider hydrographic system would allow for the development of waterborne tourism, while the well-preserved cultural heritage offers an ideal backdrop to the development of farm-based holidays. In both cases, the opportunities for augmentation of incomes among local communities are clear.

Since nature tourism is an ever more popular form, the areas around the unique and well-preserved Bug river would certainly be expected to draw benefit in terms of their development.

1. Pojęcie ochrony przyrody

Potrzeba ochrony przyrody towarzyszy człowiekowi od początku rozwoju cywilizacyjnego, mimo że jej motywy i kierunki podlegały w czasie ciągłej ewolucji – od pierwotnych religijno-ideowych przez ideowo–naukowe, gospodarcze, społeczne, polityczne, po rozwinięte pod koniec II połowy XX w. motywy ekologiczne i etyczne¹.

Pod pojęciem *ochrona przyrody* kryją się działania zmierzające do zachowania, właściwego wykorzystania oraz odnawiania zasobów i składników przyrody, przede wszystkim dziko występujących roślin i zwierząt oraz kompleksów przyrodniczych i ekosystemów. W szczególności ochrona przyrody powinna wyrażać się w:

- 1) zachowaniu różnorodności gatunków,
- 2) zapewnieniu ciągłości istnienia gatunków i ekosystemów,
- 3) kształtowaniu właściwych postaw człowieka wobec przyrody,
- 4) przywracaniu do właściwego stanu zasobów i składników przyrody².

Obecnie jedną z ważniejszych przyczyn ochrony przyrody w Polsce jest jej wyjątkowość. Duża różnorodność biologiczna ekosystemów i gatunków, stanowiąca konsekwencje naszego położenia geograficznego oraz dominacji rolniczego zagospodarowania kraju, powodują, że przyroda polska zasługuje na miano unikat na skalę europejską.

2. Ogólna charakterystyka środowiska przyrodniczego doliny Bugu

Jedną z większych osobliwości polskiej przyrody stanowi dolina rzeki Bug wraz z otaczającą ją Puszczą Białą i Kamieniecką.

Bug jest ostatnią, nie poddaną regulacji, dużą rzeką niziną w Europie, która na swojej drodze przecina kilka krain geograficznych o odmiennym ukształtowaniu terenu i cechach przyrodniczych, w związku z czym jej dolina charakteryzuje się dużą różnorodnością biologiczną oraz wyjątkową mozaikowością ekosystemów i siedlisk nadbużańskich.

W efekcie tego tereny nadbużańskie stanowią ważną ostoję przyrodniczą dla wielu rzadkich i chronionych, a zarazem często zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt.

¹ Według T. J. Chmielewski, 1990.

² *Leksykon ochrony środowiska* 1995.

W dolinie zachowały się naturalne lasy łąkowe, licznie reprezentowane są kompleksy muraw piaszkowych oraz torfowiska. Spotkać tu można rzadkie i chronione gatunki roślin, m.in. grążel żółty, grzybień biały, kilka gatunków storczyków. Liczne starorzecza i podmokłości to wymarzone miejsce do życia i rozrodu dla płazów i gadów. W chwili obecnej w Polsce, w dolinie Bugu występuje najliczniejsza (udokumentowana i zbadana genetycznie) populacja żółwia błotnego w Europie. Ogromne różnicowanie siedlisk powoduje, że Bug stanowi niekwestionowaną oazę ptactwa. W miesiącach maj – czerwiec można stwierdzić występowanie ponad 100 gatunków ptaków, z których ok. 90 należy do łąkowych. Wśród najcenniejszych, związanych bezpośrednio z korytem rzeki należy wymienić zimorodka, kraszkę i jaskółkę brzegówkę. Nadbużańskie łągi to żerowisko wielu rzadkich gatunków ptaków, gnieźdzących się poza doliną. Do najważniejszych zaliczyć należy: czaplę siwą, bociana czarnego, kanię czarną i orlika krzykliwego. Dolina Bugu to także ostoja wielu rzadkich i zagrożonych w całej Europie gatunków, tj. rybitwy czarnej, dudka, błotniaka stawowego, słowika szarego. Nadrzeczne siedliska to także schronienie dla wielu gatunków ssaków. Wśród najcenniejszych należy wymienić bobra, wydrę oraz łosia.

W celu ochrony unikatowych walorów doliny Bugu we wrześniu 1993 r. został utworzony Nadbużański Park Krajobrazowy, obejmujący lewobrzeżną część doliny dolnego Bugu od miejscowości Kiełpiniec w gminie Sterdyń do ujścia, fragment dolnej Narwi i Liwca oraz duże obszary leśne Puszczy Białej, Borów Łochowskich i Lasów Cerańskich. Powierzchnia Parku wynosi 57 714 ha, razem z otuliną 83 841 ha (w granicach parku położonych jest, w całości lub częściowo, 28 gmin wiejskich i 4 miasta).

Część Parku została objęta ochroną rezerwatową. Na obszarze Parku i otuliny utworzono 8 rezerwatów przyrody na łącznej powierzchni 470,23 ha o charakterze leśnym, florystycznym, faunistycznym, krajobrazowym i torfowiskowym.

Ochronie na terenie Parku podlega także swoisty krajobraz historyczno-kulturowy. Obszar Parku położony jest na pograniczu trzech regionów historyczno-kulturowych: Kurpi, Mazowsza i Podlasia. Licznie występują obiekty budownictwa zabytkowego, miejskiego (Pułtusk, Wyszaków, Brok), jak i wiejskiego (Lipki Stare, Brańszczyk, Stara Wieś).

W obrębie tych niezaprzeczalnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych doliny Bugu usytuowany jest powiat wyszkowski.

3. Ogólna charakterystyka ważniejszych elementów środowiska przyrodniczego powiatu wyszkowskiego

Powiat wyszkowski położony jest na północny-wschód od Warszawy, w odległości ok. 60 km, w widłach Narwi i Bugu, w obrębie Puszczy Białej, na Nizinie Mazowieckiej. Jest to powiat typowo rolniczy, o powierzchni 876 km² i populacji ok. 73 000 mieszkańców. Pod względem użytkowania 58,1% powierzchni powiatu zajmują użytki rolne, z czego grunty orne zajmują 38,9% a pastwiska i łąki – 19,0%. Lasy i tereny leśne stanowią 33,0% całkowitej powierzchni powiatu³.

Bug jest głównym ciekim powiatu, płynącym na jego terenie na długości 68 km po lewej stronie (6–74 km) i 52 km po prawej (22–74 km). Dolina Bugu w granicach powiatu ma kilka kilometrów szerokości i obejmuje łąkowy teras zalewowy z licznymi starorzeczami oraz wyższe terasy akumulacyjne, zawydmione i zalesione. W rejonie miasta Wyszków, na prawym brzegu rzeka zbliża się do krawędzi wysoczyzny (18 m wysokiej), powodując jej podcinanie.

W granicach powiatu płyna również rzeki Narew (gminy Długosiodło i Rząśnik) na długości ok. 15 km oraz Liwiec – 2 km (gm. Wyszków). Licznie występują pomniejsze cieki stanowiące dopływy rzek głównych.

Lasy i tereny leśne powiatu wyszkowskiego charakteryzuje urozmaicony skład gatunkowy oraz liczne stanowiska gatunków rzadkich i chronionych. Najbardziej zalesioną gminą jest gmina Brańszczyk, najmniej – gmina Somianka.

Typowymi siedliskowymi leśnymi na terenie powiatu są bór mieszany świeży, las mieszany świeży oraz bór świeży. Dominują lasy młode (do 40 lat), na mało żyznych glebach. Stary drzewostan (powyżej 80 lat) zajmuje zaledwie ok. 9% powierzchni zalesionej. Cechy klimatu i warunki glebowe sprawiają, że obszar ten leży poza zasięgiem buka, jodły i świerka.

4. Ochrona przyrody na terenie powiatu wyszkowskiego

Pomimo niezaprzeczalnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszarowe formy prawnej ochrony przyrody zajmują na terenie powiatu wyszkowskiego zaledwie 0,1% powierzchni ogólnej i reprezentowane są przez wyłącznie użytki ekologiczne. Są to: bagna,

³ Powiaty w Polsce w 2000 r., Warszawa 2001.

tereny podmokłe, łąki i pastwiska, torfowiska oraz oczka wodne i wydmy (w gm. Długosiodło) (tab. 1).

Tabela 1

Użytki ekologiczne na terenie powiatu wyszkowskiego

Gmina	Powierzchnia użytków ekologicznych (ha)	Liczba użytków ekologicznych
Brańszczyk	62,19	32
Długosiodło	14,48	21
Somianka	4,64	7
Rząśnik	3,36	12
Powiat wyszkowski	84,67	72

Źródło: Opracowania własne na podstawie ewidencji Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce (1996 r.)

Uzupełnienie znikomej powierzchni obszarów chronionych stanowią *pomniki przyrody*, reprezentowane wyłącznie przez drzewa (tab. 2).

Tabela 2

Pomniki przyrody na terenie powiatu wyszkowskiego w 2000 r.

Gmina	Liczba pomników	Rodzaj pomnika
Brańszczyk	13	dąb szypułkowy (8), modrzew polski (2), lipa drobnolistna (2), wiąz (1)
Długosiodło	1	dąb szypułkowy
Somianka	4	kasztan zwyczajny (2), lipa drobnolistna (1), klon zwyczajny (1)
Rząśnik	1	topola czarna
Wyszków	19	dąb szypułkowy (18), grab zwyczajny (1)
Zabrodzie	7	dąb szypułkowy (7)
Powiat wyszkowski	47	

Źródło: Opracowania własne na podstawie ewidencji Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce (1996 r.)

Wyjątkowe walory przyrodnicze powiatu powodują zainteresowanie Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, związane z możliwością utworzenia Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. W materiałach inwentaryzacyjnych stworzonych na potrzeby planów ochrony NPK istnieją opracowania projektowanych terenów chronionych w powiecie wyszkowskim. Dane liczbowe dotyczące tych terenów prezentowane są w tabelach 3-6.

Tabela 3

Wykaz rezerwatów projektowanych na terenie powiatu wyszkowskiego

Nazwa	Gmina	Powierzchnia w ha	Typ rezerwatów
Fidest	Wyszków	450	ornitologiczny
Knurowiec	Brańszczyk	25	florystyczny
Budy Nowe	Brańszczyk	550	ornitologiczny
Razem:	Powiat wyszkowski	1 025	-

Źródło: Opracowania Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego

Tabela 4

Projektowane powierzchnie terenów chronionych w powiecie wyszkowskim

Jednostka administracyjna	Obszar jednostki adm. objęty przez projektowany Park	Powierzchnia (ha)	Powierzchnia jednostki adm. (ha)
m. Wyszków	całe miasto	2 090	2 090
gm. Brańszczyk	cała gmina	16 760	16 760
gm. Długosiodło	część wschodnia	11 675	16 740
gm. Rząśnik	część południowa	10 900	16 740
gm. Somianka	cała gmina	11 640	11 640
gm. Wyszków	cała gmina	14 470	14 470
gm. Zabrodzie	część północna	5 835	9 200
Powiat wyszkowski	-	73 370	87 640

Źródło: Jak w tab. 3.

Tabela 5

Powierzchnia projektowanego Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i strefy ochronnej według podziału administracyjnego

Jednostka adm.	Powierzchnia ogólna (ha)			Udział % w powierzchni jednostki adm.		
	park	strefa ochronna	razem	park	strefa ochronna	razem
m. Wyszków	380	1 710	2 090	18,2	81,8	100,0
gm. Brańszczyk	16 760	-	16 760	100,0	-	100,0
gm. Długosiodło	5 585	6 090	11 675	33,3	36,4	69,7
gm. Rząśnik	8 700	2 200	10 900	52,0	13,1	65,1
gm. Somianka	600	11 040	11 640	5,2	94,8	100,0
gm. Wyszków	6 280	8 190	14 470	43,4	56,6	100,0
gm. Zabrodzie	2 270	3 565	5 835	24,7	38,7	63,4
Powiat wyszkowski	40 575	32 795	73 370	46,3	37,4	83,7

Źródło: Jak w tab. 3.

Tabela 6

NPK – struktura użytkowania gruntów według gmin (w %)

Jednostka adm.	Razem					
	ogółem	w tym				
		lasy	grunty orne	użytki zielone	wody	pozostałe
gm. Brańszczyk	100	44,5	29,9	16,2	3,5	5,9
gm. Długosiodło	100	50,3	32,4	10,6	0,4	6,3
gm. Rząśnik	100	54,9	38,6	3,7	0,1	2,7
gm. Somianka	100	16,8	63,0	11,2	1,5	7,5
gm. Wyszków	100	32,0	42,3	14,9	3,1	7,7
gm. Zabrodzie	100	21,9	42,9	26,3	2,3	6,6
Powiat wyszkowski	100	38,1	40,6	13,1	2,0	6,2

Źródło: Jak w tab. 3.

5. Możliwości tworzenia nowych form ochrony przyrody na terenie powiatu wyszkowskiego

Z punktu widzenia relacji ochrona przyrody – rozwój gospodarczy tworzenie parków krajobrazowych jest najskuteczniejszą formą ochrony żywych zasobów przyrody. Takie działanie pozwala nie tylko na ich zachowanie, ale wymusza konieczność poprawy stanu środowiska przyrodniczego i uczy współdziałania człowieka z przyrodą w jego codziennym życiu.

W rozumieniu *Ustawy z 16 października 1991 r. o ochronie przyrody park krajobrazowy*⁴ jest obszarem chronionym ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe, a celem jego utworzenia jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie tych wartości w warunkach racjonalnego gospodarowania. Grunty rolne, leśne i inne nieruchomości znajdujące się w granicach parku krajobrazowego pozostawia się w gospodarczym wykorzystaniu.

Ramowe zasady użytkowania obszarów objętych ochroną oraz dopuszczalne formy działalności gospodarczej na ich terenie określa cytowana na wstępie ustawa. Można je podzielić na dwie grupy:

⁴ Ustawa z 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114, poz. 492 z późn. zmianami).

- zasady dotyczące dostosowania form działalności człowieka do naturalnego potencjału przyrodniczego środowiska,
- zasady dotyczące ograniczeń w działalności gospodarczej.

Na terenach parków krajobrazowych zakazy dotyczą przede wszystkim:

- wprowadzania nowych terenów eksploatacji surowców mineralnych,
- realizacji inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska,
- budowy ciągów komunikacyjnych, zwłaszcza o znaczeniu ponadlokalnym,
- składowania odpadów przemysłowych.

W pewnym stopniu ograniczenia w rozwoju gospodarczym obejmują także wprowadzania nowych form zabudowy oraz rozbudowy istniejących. W przypadku budowy nowych obiektów mieszkalnych, usługowych i gospodarczych należy wykluczyć jakiegokolwiek elementy mogące pogorszyć lokalne walory estetyczne i krajobrazowe.

Jednak w chwili obecnej, na większości obszarów parków krajobrazowych, zasady te formułowane są w procesie negocjacji między dyрекcją danego parku, przyrodnikami a samorządem i lokalną społecznością. Coraz częściej mniej rygorystyczne nakazy ujmowane są w postaci zaleceń. Jednocześnie wszelkie założenia planów zagospodarowania przestrzennego terenów obejmowanych obszarową ochroną przyrody są realizowane, oczywiście z zachowaniem równowagi między interesami człowieka a przyrody.

Mimo że Konstytucja RP w art. 86 mówi, że „**każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska (...)**”⁵, tworzenie nowych parków krajobrazowych nadal spotyka się z oporem władz samorządowych i lokalnych społeczności.

Podstawowym argumentem niechęci w procesie ich tworzenia są konflikty ekologiczno-ekonomiczne, będące wynikiem różnic między biologicznymi a społeczno-ekonomicznymi funkcjami środowiska przyrodniczego. Funkcja biologiczna sprowadza się do zapewnienia człowiekowi odpowiednich warunków życia. Funkcja społeczno-gospodarcza pozwala zapewnić miejsce życia i gospodarowania oraz możliwość wykorzystania zasobów naturalnych.

Przyczyną niezrozumienia dla idei tworzenia parku krajobrazowego jest także przyzwyczajenie, że ma własnym terenie można robić wszystko, bez względu na konsekwencje, zarówno ekologiczne, jak ekonomiczno-prawne.

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 783).

Kolejnym mankamentem dla społeczności lokalnej, utworzenia na danym terenie parku krajobrazowego jest pojawienia się dodatkowego szczebla władzy lokalnej – dyrekcji parku. Powoduje to, że każda nowa inwestycja wymaga dodatkowej akceptacji, wypełnienia dodatkowych wniosków, przyniesienia dodatkowych zaświadczeń. Wszelkie inwestycje budowlane wymagają akceptacji władz parku, co budzi sprzeciw mieszkańców, ze względu na wzrost kosztów ich realizacji.

Działalność ochronna prowadzona na terenie parku koliduje także z formami gospodarowania rolników zainteresowanych osiągnięciem, jak najwyższego zysku (sytuacja dotyczy szczególnie terenów o słabych glebach, gdzie konieczne jest intensywne nawożenie). Preferowane rolnictwo ekologiczne w swej początkowej fazie wymaga dużych nakładów pieniężnych i pracy nie dając w zamian dużych zysków.

Na terenach parków krajobrazowych, zgodnie z obowiązującymi przepisami, powinna obowiązywać turystyka przyjazna środowisku. Ekoturystyka nie odpowiada jednak lokalnym społecznościom, gdyż spodziewane zyski są oddalone w czasie.

Powstanie parku krajobrazowego przyczynia się także do ograniczenia pozyskiwania zasobów naturalnych, zarówno żywych, jak i mineralnych.

W związku z ograniczeniami w użytkowaniu środowiska oraz koniecznością dostosowania się lokalnej społeczności do przepisów obowiązujących na obszarach chronionych parki krajobrazowe postrzegane są jako przeszkoda w życiu codziennym. Tworzenie ich stanowi więc problem społeczny, aby go rozwiązać idea tworzenia obszarów chronionych w świadomości społecznej powinna kojarzyć się z szansą na poprawę warunków życia i pracy, a nie tylko z utrudnieniami.

6. Możliwości rozwoju powiatu wyszkowskiego na podstawie zasobów środowiska przyrodniczego

Wysokie walory przyrodnicze Puszczy Białej, duża atrakcyjność krajobrazowa i kulturowa w połączeniu z niewielkim przekształceniem środowiska naturalnego doliny Bugu stwarzają dogodne warunki do rozwoju różnorodnych form turystyki i rekreacji w tym regionie.

Jednak aby zachować ciągłość walorów środowiska oraz ich zdolność do ponoszenia oddziaływania gospodarczego człowieka konieczne jest stworzenie spójnego planu zagospodarowania przestrzennego, którego podstawę powinna stanowić inwentaryzacja zasobów przyrod-

niczych oraz analiza obszarów podatnych na zagrożenia środowiska, w szczególności zagrożonych powodzią.

Bug w swoim końcowym odcinku przepływa przez tereny, na które oddziałuje silna presja turystycznych potrzeb mieszkańców aglomeracji warszawskiej. Jest ona wynikiem wysokiej atrakcyjności przyrodniczo-krajobrazowa doliny Bugu, połączonej z dużym zainwestowaniem w budownictwo lotniskowe.

Przeprowadzone dotychczas prace inwentaryzacyjne, także pod kątem powiększenia Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, pozwalają wyróżnić kilka stref, zróżnicowanych w zależności od zasobów środowiska przyrodniczego.

Strefa I Obejmuje obszary o szczególnych walorach środowiskowych. Obszary tej strefy objęte są ochroną (Nadbużański Park Krajobrazowy) lub są predestynowane do niej.

Strefa II Obejmuje obszary o najwyższej wartości przyrodniczej, z przewagą biocenoz naturalnych i półnaturalnych o dużej różnorodności gatunkowej flory i fauny. Są to głównie obszary leśne, bagienne i łąkowe, spełniające funkcje ostoi przyrody.

Strefa III Obejmuje tereny tradycyjnego krajobrazu rolniczo-leśnego. W strefie znajduje się osadnictwo, prowadzona jest gospodarka rolna i leśna. Na obszarach tej strefy biocenozy są mało zróżnicowane, sporadycznie występują biocenozy naturalne.

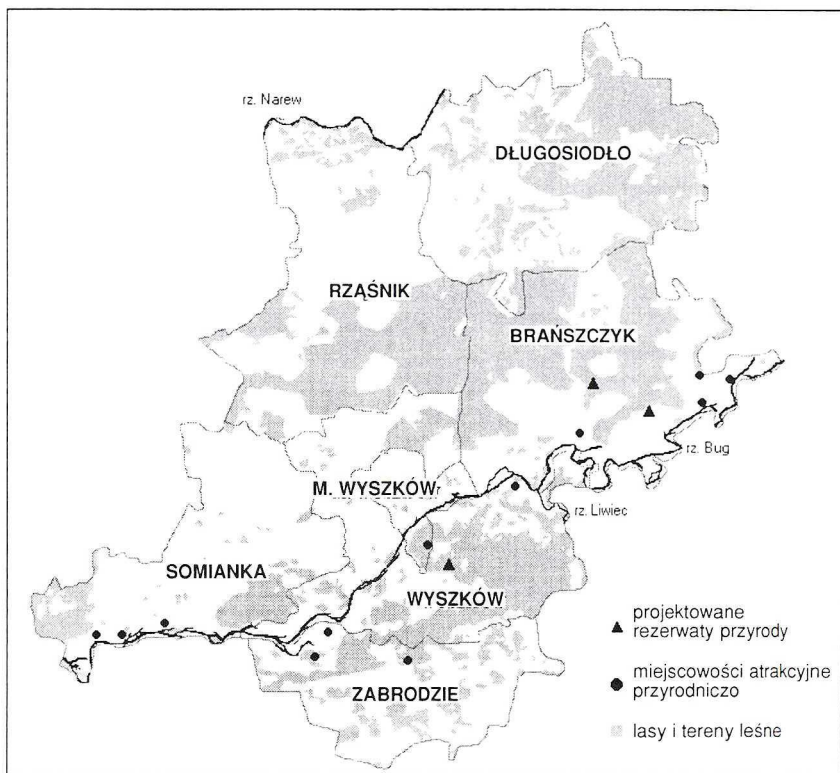
Strefa IV Obejmuje tereny użytkowane intensywnie gospodarczo, przekształcone przez działalność człowieka.

Do terenów o najwyższych walorach przyrodniczo-krajobrazowych na terenie powiatu wyszkowskiego zaliczono wsie: Kępa Barcicka, Barcice oraz Popowo Kościelne (gm. Somianka).

Tereny o wyróżniających się walorach przyrodniczo-krajobrazowych zlokalizowano w miejscowościach Słopsk, Młynarze i Mostówka (gm. Zabrodzie). Obszary te są szczególnie przydatne do rozwoju ekoturystyki i agroturystyki, umożliwiających racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska, wzbogaconych o etnografię.

Dość dobrze rozwinięta baza turystyczna oraz brak zagrożeń środowiskowych, stwarzających przeciwwskazania do zagospodarowania turystycznego, występują w miejscowościach: Wyszków i Rybienko Leśne (gm. Wyszków), Brańszczyk, Tuchlin, Udrzynek i Udrzyn (gm. Brańszczyk) oraz Janki i Popowo Parcełe (gm. Somianka).

Położenie miejscowości o najwyższych walorach przyrodniczo-krajobrazowych prezentuje ryc. 1. Wymienione powyżej miejscowości charakteryzuje także intensywna zabudowa lotniskowa.

Ryc. 1. Miejscowości o najwyższych walorach przyrodniczo-krajobrazowych i turystyczno-rekreacyjnych na terenie powiatu wyszkowskiego

Biorąc pod uwagę walory turystyczne doliny Bugu oraz istniejące i potencjalne zagospodarowanie, na tym obszarze za dominującą formę turystyki uznano krótko i długookresowy wypoczynek nieorganizowany, polegający na przebywaniu u krewnych i znajomych na wsi oraz w prywatnych domkach letniskowych. Kolejne miejsce powinna zajmować turystyka wędrowna – piesza, rowerowa, konna (tych form turystyki nie trzeba reklamować, szczególnie że można je właściwie uprawiać przez cały rok).

W celu lepszego wykorzystania turystycznego potencjału doliny Bugu należy jednak wyznaczyć 265 km szlaków pieszych, 530 km szlaków rowerowych, 150 km szlaków jeździeckich oraz 9 ścieżek przyrodniczych.

Nieodzownym elementem planów rozwoju powiatu wyszkowskiego musi być turystyka wodna, niestety w chwili obecnej propagowana w stopniu minimalnym. Położenie Bugu w układzie hydrograficznym stwarza dogodne warunki do uprawiania sportów wodnych na Bugu w połączeniu z Narwią. Stanowi ona łatwy szlak żeglarski i kajakowy, możliwy do wykorzystania w ramach wędrowek indywidualnych i spływów masowych. Przepustowość szlaku dla wędrowek kajakowych, indywidualnych i masowych wynosi 160 osób, zaś pojemność dzienna pasa wodnego – 800 osób. Dla łodzi żaglowych i motorowych parametry te wynoszą odpowiednio 250 i 480 osób. Jako główne miejscowości etapowe wyznacza się Brok i Wyszków, zaś na pośrednie miejsca etapowe typuje się Udrzyn i Barcice. Funkcje wspierające dla turystyki wodnej mogą pełnić miejscowości o charakterze wypoczynkowo–krajoznawczym, do których należy zaliczyć m.in. Kamieńczyk, Popowo Kościelne oraz Świniotop.

Atrakcyjny szlak turystyczny, przeznaczony głównie do indywidualnych wędrowek kajakowych stanowi rzeka Liwiec. Do zagospodarowania przeznaczają się odcinek końcowy Urle – Kamieńczyk. W obu miejscowościach istnieje możliwość urządzenia przywodnych pól biwakowych.

Wobec powszechnego odchodzenia od modelu turystyki masowej i biernej, szansą dla powiatu wyszkowskiego jest rozwój **agroturystyki**. Jest to forma turystyki, która daje największe możliwości uzyskania bezpośrednich zysków przez lokalną społeczność. Obok opłat za wynajęcie kwater, rolnicy mogą uzyskać dodatkowe dochody np. za przygotowanie tradycyjnych posiłków kuchni regionalnej, sprzedaż zdrowej żywności oraz wyrobów rzemiosła i sztuki ludowej, za możliwość korzystania z koni, bryczek, itp. Dodatkowym argumentem przemawiającym za wprowadzaniem agroturystyki na terenie doliny Bugu jest to, że jako tzw. turystyka kameralna w minimalnych stopniu szkodzi środowisku przyrodniczemu.

Niepowtarzalne walory przyrodnicze rzeki Bug stwarzają ogromne możliwości rozwoju coraz popularniejszej (szczególnie wśród turystów zagranicznych) formy turystyki, jaką jest turystyka przyrodnicza. Może ona polegać bądź na samodzielnym zwiedzaniu przez turystów najciekawszych pod względem przyrodniczym miejsc na podstawie wyznaczonych ścieżek i szlaków turystycznych, bądź na tworzeniu zorganizowanych grup turystycznych o specjalnym programie, np. obserwacje ornitologiczne, wycieczki botaniczne.

Podsumowanie

Mimo powszechnej świadomości, jak ważna jest ochrona i zachowanie otaczających nas zasobów przyrodniczych nadal trudno jest pogodzić naszą chęć rozwoju z koniecznością ochrony przyrody.

Jednak w przypadku powiatu wyszkowskiego pozbycie się oporów w tej kwestii staje się sprawą priorytetową. Brak możliwości i perspektyw rozwoju przemysłu, brak surowców naturalnych, słabej jakości gleby ograniczające w dużym stopniu opłacalność produkcji rolnej powodują, że jedyną drogą powiększania domowych budżetów lokalnej społeczności jest rozwój turystyki na podstawie właściwie chronionych i zagospodarowanych zasobów przyrodniczych środowiska.

Literatura

- Chmielewski T. J., 1990, *Parki krajobrazowe w Polsce*. Wyd. SGGW-AR, Warszawa.
- Dawidzki J., 1998, *Koncepcja wykorzystania turystycznego rzeki Bug*. Ostrołęka.
- Herz L., 1995, *Znakowane szlaki turystyczne w Puszczy Białej w rejonie wyszkowskim*. Warszawa.
- Leksykon ochrony środowiska*. Fundacja ECOBALTIC, Gdańsk 1995.
- Powiaty w Polsce w 2000 roku* GUS, Warszawa 2001.